اپریل ـ ستمبر ۸۲ء

7

سہ ماہی

سرائیکی

بہاولپور

ادارت :-

- سید نذیر علی
- اسلم قریشی
- فدائے اطہر

لَا اِلٰہَ اِلَّا اللّٰہ

پاکستان دنیا دا او نویکلا ملک ہے جیڑھا اسلام دے ناں تے گھدا گئے ۔ ایندی خاطر اݨ گنت قربانیاں صرف اتے صرف ہیں گالھوں ݙتیاں گیاں ہن تاں جو ایں ملک وچ اساں خدا تے اوندے رسولؐ دے فرمان موجب ہر ازم کوں ٹھکرا تے اسلامی طریقے دی حیاتی گذاروں ۔ رات ݙینہہ اسلام دی خاطر کم کروں ۔ اسلام ہے تاں ملک ہے ، ملک ہے تاں اساں ہیسے ۔ دیس دے ٻیاں شہریاں وانگوں لکھاریاں تے وی اے فرض بݨدے جو اسلام تے پاکستان دے وفادار رہن ۔ انہاں دے قلم چوں نکلݨ آلا ہر لفظ اسلام دی وݙئی تے دیس دی ریجھ ودھاوݨ والا ہووے ۔ او جیکر اے نیں کر سگدے تاں اپݨے آپ کوں مسلمان تے پاکستان دے واسی اکھواوݨ دے حقدار کینی ۔

کیوں جو اساں سب توں پہلے مسلمان ول پاکستانی تے بعد اچ ٻیا کجھ ہیں ۔

آؤ ! عہد کروں جو اساں سچے مسلمان اتے سچے پاکستانی ٻݨ تے رہسوں ۔ اتے اپݨے قلم کوں اسلام ، ملک تے ملت دی امانت

(ادارہ)

یٰسین سائیں طٰہٰ سائیں

جعفر بلوچ

میڈے دل وچ وسدا سائیں
میڈا سوہنا میڈا سائیں

سیں منّے جو میڈے سیں کوں
ملدے اوں کوں اللہ سائیں

رحمت اوندی وسدی چھم چھم
رحمت دی ہے برکھا سائیں

شان اُچی اے خُلق عظیم اے
لگدے کیجھاں مٹھڑا سائیں

ڈیکھن تُوں وَدھ کے برحق اے
جو کجھ ہے فرمایا سائیں

سچ مچ ہے قرآن مجسّم
میڈا ہادی میڈا سائیں

او مزمّل ، او مدثر
یٰسین سائیں ، طٰہٰ سائیں

روزِ حشر شفاعت کر کے
ساکوں ڈیسی اولا سائیں

امت دی گل آپ کریسی
کالی کملی والا سائیں

کوئی ہووے تسکین دی صورت
دل ہے ماندہ مونجھا سائیں

جعفر شودا کملا ، رملا
سمجھے دین نہ دنیا سائیں

او کیا جانے تساں جانو
اوندا گھاٹا وادھا سائیں

خواجہ فرید دے کلام وِچ عشقیہ داستاناں

طاہر تونسوی

خواجہ فرید درد تے فراق دے شاعر ہن۔ حسن دی تلاش تے اونکوں پاوݨ دی خواہش ݙکھیں دی دھقاں وِچ تبدیل تھی ڳئی ہے۔ انہیں عشق تے محبت دے جذبات تے احساسات دی جیں طرح ترجمانی کیتی ہے او رومانی شاعری دی عمدہ مثال ہے۔ عشق و محبت دیاں گھاٹاں تے وارداتاں دا بیان خواجہ فرید جیڑھے سچے جذبے نال کیتے او ہر پڑھݨ آلے کوں اپݨے دل دی آواز لڳدن تے او اپݨے آپ کوں خواجہ فرید دے تجربات وِچ شامل سمجھݨ لڳ پوندے۔ رومان دیاں راہواں تے ٹُردے ہوئیں خواجہ فرید عشق و محبت دیاں - دے کرداراں دا وی ذکر کیتے۔ خواجہ فرید دے بیان وِچ جیویں میں اڳوں عرض کر ڳیاں درد تے فراق، انتظار دا ݙکھ، یار دی تانگھ، وصال دی خواہش، رَل وسݨ دی تمنا۔ تے چاہتیں دا سمندر چھلاں مریندا پے۔

سسّی پنوں دی داستان ݙکھیں دی کہانی ہے۔ تے سسی پنوں دی ڳول وِچ تھلیں وِچ رلدی رہی ہے سسّی دے حوالے نال خواجہ فرید اپݨے عشق تے محبوب دی ڳول دا تذکرہ نویں نویں انداز نال اپݨے کافیں وِچ کیتے۔ وصال یار فراق وِچ بدلدے تاں خواجہ فرید فرمیندن ؎ سانول نال دل گھر ݙِسدھایا تن مونجھ ماریا سر سُول تایا

تن مونجھ ماریا تے سرسول تایا دی کیفیت خواجہ فرید دے کلام دی اہم خاصیت ہے۔ تے مونجھ منجھاری دی فضا وِچ خواجہ فرید دا عشق پروان چڑھدے تے او رومان دے سفر تے ٹُردن۔ یار دا وچھوڑا ایجھاں درد ݙیندے جے عاشق ایں طرح اظہار کریندے

ہے ہے یار بروچل	ہک تل ترس نہ کیتا
کرکے سخت نمائی	اپݨے نال نہ نیتا
ہجر پیالہ ازلوں —	میں متھڑی لو پیتا
پنل نمیوں پاندھی یارا	چھنڈ کے کلھڑی بر وِچ

ہر دم وتاں درماندی یارا — نت نت روگ اندر دچ
ہر سوں بلائیں سنجھ صباحیں — دم دم آہیں نکلن دہائیں
نسیج فرید نہ بھاندی یارا — ہگڑی پوٹ اندر دچ

عشق تے محبت دا اے روگ تے پوٹ ایجھیں گہری ہے جے عاشق کوں رات ڈینہہ تڑپیندی ہے تے یار کنوں شکوہ تے شکایت دا بیان ایں طرح تھیندے ۔

اساں کنوں دل چاہو دے یار — چا پے کتھاں وسے یار
یار بروچل کیچ دا والی — کیتو حال کنوں بے حالی
پربت روہ رلاو دے یار

ایں کافی وچ ہجر دا کرب تے محبوب کنے دوری دا اظہار جیویں خواجہ فرید کیتے اونکوں لفظیں وچ بیان نیں کیتا ونج سگدا ۔

یار منھٹی کوں ڈے تڑو رولا — ساڑیو کیتو کیری کولا
تتڑی کوں کیوں تاریو وسے یار

پنل چھڈ کے کیچ سدھاپولا — دلڑی نمانی ہے زار نزار
یاس پیاس نصیب اساڈے — نا کوئی ٹو بھے نا کوئی ناڈے
نا راہ ڈسدم کر ہوں قطار

انہیں کافیں توں اے اندازہ تھی ویندے جے خواجہ فرید یاس تے ناامیدی دا اظہار کریندن ۔ ایندی بنیادی وجہ اے ہے جے گھنیرے درد تے ہزاراں ڈکھ ، سول ازار دے نال نال سنگتی تے ساتھی وی نیں جیڑھا ڈکھ ونڈا وے ۔ تے ڈکھ درد ونڈا وی کئی نیں سگدا ۔ اے ناں اونکوں پتہ ہوندے جیندے تن کوں لگی ہوندی ہے ۔

جیں تن لگڑی سو ای تن جانے — غیر فرید نہ رمز پچھانے
جانم سوہنا دلبر یار

کتھائیں کتھائیں محبوب دے وصال دا ذکر وی خواجہ فرید کریندن تے زمانے تے وی ڈوہ ڈیندن جے لوکیں انہیں دے محبوب کوں جدا کر ڈتے تے ایں طرح او لوکیں کوں برا بھلا وی آہدن درحقیقت ایں طرح خواجہ فرید انہیں قوتیں دے خلاف

احتجاج کریندن جڑھیاں عشق تے محبت وچ کندہ بݨ تے سامݨے آویندن تے ڈوں دلیں دے ملاپ وچ رکاوٹ پیدا کریندن۔

پیڑ پرائی بیٹھم کیتا | نال نہ سٹم سانول یار
پنل یار کوں جا ہم پیوسے | زورا زوری پکڑ نیتو نے

پودے نے شالا رب دی مار

عشق دا صادق جذبہ ہجر دی بھاہ دے باوجود وی ٹھڈا نیں تھیندا بلکہ شوق دیاں لہراں وڈاݨ تے چھولیاں مارݨ لگ ویندن تے خواجہ فرید ایں نیں آویندن۔

کیچ دو نسّاں بے تیں جیاں | جے دِل دِلساں کافر تھیساں

بگل وچ پاتم پریت مہار

سسی دے حوالے نال ہک طرح دی دھمکی ڈیندن جے ہیں معنت اپ جان ڈے ڈیساں تے تیڈے نال لگساں۔

آمل اجکل سوہݨا سائیں | نہ تاں مفتی خون تھیسائیں
توں بن مول نہ سہندیاں واہیں | سݨ دل نال تاں گالھ الکھائیں

اس کافی وچ عاشق نے جذبات دا اظہار جڑھے سوہݨے طریقے نال خواجہ فرید کیتے اوندی مثال پوری سرائیکی شاعری وچ نیں ملدی۔ کافی دے ہر مصرعے توں ڈکھ تے درد دے لنبھے نکلدے ڈسدن۔

ہک پل عشق نہ پایم گھر وچ | گذری ساری عمر سفر وچ
پوندے سو سو پور اندر وچ | یارب یار دے دیس وسائیں
جاں ڈیکھاں جھڑ مینہ کن من کوں | رووں کر کر یاد سجن کوں
اکھیاں بلکن منہ ڈیکھݨ کوں | بگل لاوݨ کوں سکتن باہیں
داتٹ نہاراں اکانگ اڈاراں | پنڈت جوسی دے کن کھاواں
سو پوچھ ہاراں فالاں پاواں | اوسی میڈا یار کڈاہیں

ہک بئی کافی وچ درد تے غم دا اظہار ایں طرح تھئے۔

آمل ماروماڑ دو | تھل وچ کردیاں دھاہاں
ماراں ہکلاں کوکڑیاں | کر کر لٹبڑیاں ہا ہاں

سسی داستانیں وچ درد تے غم دی علامت ہے ایں کیتے خواجہ فریددے کلام وچ
اے حوالہ زیادہ اُٹے کتھائیں۔

بے رنگ راول دے کیتے	روندی وتاں رڑدی قتاں
دل سنگ ساول دے سوا	سوسُول لکھ ستھڑیں سہاں

کتھائیں

تتی رد رو واٹ نہاراں	کڈیں ساول موڑ مہاراں
سجن توں بن نہ تھیساں ہیں	گھڑی کیا پل نہ جیساں ئیں
گیا سُولاں اندر سر گل	سمجھو مشکل تھیوسے حل
سسی، سوہنی اتے مومل	اونہاں وچ پئی گڈیساں ئیں

ہیر رانجھے دی داستان دا حوالہ دی خواجہ فرید دی کافیں وچ بہوں جاتے' تے نویں
رنگ نال اُٹے۔ رانجھن دی علامت عشق حقیقی دا اظہار بن تے سامنے آندی ہے

پڑھ بسم اللہ گھولیم سر کوں	جاتم عشق اجارا
رانجھن میڈا، ئیں رانجھن دی	روز ازل دا کارا

یا اے بول ڈیکھو۔

رانجھن انگ لگایا ہے	سب غیر دا وہم بھلایا ہے
رانجھن میڈا نور الہی	مظہر ذات صفات کماہی
سر لولاک کلنگی پائی	طٰہٰ چتر جھلایا ہے

عشق حقیقی توں علاوہ عشق مجازی دیاں جھلکیاں دی نظر آندن تے مشترک موضوع
درد تے فراق ہے خواجہ فرید دے انداز بیاں اینکوں بلندی عطا کرڈتی ہے۔
کتھائیں رانجھے دے چاک تھیون دا ذکر ہے کتھائیں ہیر دیاں دھانواں ہن۔

یار چھیندا چاک مہیندا	باعث ساڈے درد ولیندا

نا کر کوڑے جھیڑے وہ یار

ہیر دے حوالے نال اظہار دا رنگ ڈیکھو۔

• کیویں جیوسے جا اڑے	تیحڑی ہیر سلیٹی
رانجھن تخت ہزارڑے	سکیاں لایاں کاہا[illegible]

یاس تے نا امیدی وچ آس دے ڈیوے دی ہلن ٹگ پوندن ۔ پر ایہے موقعے گھٹ ہن۔

رانجھن جوگی آیم ویڑھے   لڑدے مردے کھیڑے بھیڑے

ہن وت سانول کون نکھیڑے   پھلپل پانہہ سراندی ہے

تھیا فرید سہاگ سوایا   مولی جھوک نوں آن وسایا

رانجھن میڈا میں گھر آیا   جیں کارن دل ماندی ہے

پر ایہے خوشیاں ہک پل دیاں ہوندن غم دلاسہ تھی ویندن ۔

تیں بن مہندا چاک تھیے   دلڑی غماں دی جھوک ہے

جو جو خوشی سرسبز تھئی   ہر ہر ڈکھاں توں سوک ہے

قسمت فرید دی تھئی پُٹھی   گیا رول سانول ڈے ہو کُٹھی

چھوڑے پدھر تے بیس لٹی   خوش وسدا سارا لوک وے

ہک جا تے اظہار دا ایہے رنگ وی ملدے ۔

چاک مہیندا من نوں بھاناں   بھل گیا سارا راج بیگانا

گھولاں سیج تے تول وہاناں   ہیٹ دی ریت سوہاندی ہے

رانجھن جوگی میڈا میتا   دل نوں جس نے جادو کیتا

عشق تہندا لوں لوں سیتا   رگ رگ مول نہ واندی ہے

خواجہ فرید اپنیاں کافیں وچ لیلی مجنوں دا ذکر وی کیتے ۔

پنوں ہوت نہ کھڑ موکلایا   چھنڈ کلھڑی کیچ سدھایا

سوہنے جان پچھان رلایا   کوڑا عذر نبھایم گھلدا

سن لیلی دھاں پکارے   تیڈا مجنوں زار نزارے

سوہنا یار توں تے ہک وارے   کڈیں چا پردہ محمل دا

ایندے نال نال زلیخا دا ذکر وی ہل ویندے ۔

درد موتھا چک چونڈھیاں پاوے   مارم سول وڈاں

لیلی مجنوں، ہیر زلیخا   سے مرکھ گیے ہیں گھاں

ایہے عشقیہ داستاناں خواجہ فرید دے کلام وچ کھنڈیاں پن تے خواجہ فرید نویں انداز وچ انہیں کوں استعمال کیتے ۔ ہک کافی وچ خواجہ فرید ساری گالھ مکا ڈتی ہے

جیونڑ ڈینہہ اڈھائی دو یار   سٹ گھت فخر وڈائی دو یار
کتھ رانجھنڑ کتھ کھیڑے بھیڑے   کتھ رہ گئے او جھگڑے جھیڑے
کتھ چوچک دی جائی دو یار

مکدی گالھ اے ہے جے عشقیہ داستانیں دے انہیں کرداریں دے حوالے نال خواجہ فرید حسن حقیقی دی تلاش دا اظہار کیتے کیوں ہے۔

ہر صورت وچ آدے یار
کرکے ناز ادا لکھ دار

—— بقیہ "اداس روحاں" ——

یار ہوندرے او شودی اساکوں ڈیکھ تے روندی کرلاندی رہ گئی پر اساں اپنی منزل تے چلے گیوسے۔ پچھلے سال اساں والپس ولیوسے تاں ہوں مکان وچوں میڈی بھینڑ دیاں فراق بھریاں درہاں آندیاں پیاں ہن۔ اینداں مطلب ہا جو او در یتھ اجاں تئیں جیندی ہئی اساں ساریاں دل پکا کرتے اگوں تے ٹپ پیوسے۔ پر میڈی ما دا دل نہ رہ سگیا۔ اتے تلے لہہ کے میڈی بھینڑ دے گل وچ لگی۔ اساں ساریاں اماں دی انتظار وچ پھیرے مارنڑ کھڑ گیوسے۔

کجھ دیر بعد اساں ڈٹھا جو میڈی ما تے میڈی بھینڑ ڈھے تے پھتکنڑ لگ گیاں۔ او ہوشکاری جیں میڈی بے قصور بھینڑ تے ظلم کیتا ہا' لک تے تماشا ہیٹھا ڈیکھدا ہا۔ او جلدی جلدی چاقو چاتے بھنا۔ اوندا خیال ہا جو گھر وچ کم بنڑ گئے۔ تے ہک دی جا تے ڈوں کونجاں ہتھ آ گئن۔ پر او جڈاں انہاں دے کول پہونتا۔ تاں انہاں ڈوہیں دیاں اداس روحاں بُت دے عارضی پنجرے کوں چھوڑتے ہک نویں سفر کوں روانہ تھی چُکیاں ہن۔

اُداس رُوحاں

ابن الامام شفقتؔ

اللہ سئیں نے اساں پکھی پرندیاں دی زندگی دی خوب بݨتی ہے۔ نہ جا نہ ٹکانہ۔ ڈو چار ککھاں دا غیر محفوظ جیہاں آلھݨاں۔ جیڑھا گرمی سردی کنوں بچیندے نہ مینہ وا ویلے کم ڈیندے۔ چھوٹے لا ماپیو دی ڈتی ہوئی چوگ نال کم بݨ ویندے۔ پر جیڑھے اُڈݨ جوگے تھیندے ہیں سارا بار آپݨے سِر تے آپوندے۔ خوراک دے ڈو چار داݨیاں کیتے سارا ڈینہہ کھمبڑائے مریندے ہَیں۔ گرمی سردی وچ میلاں دا سفر کریندے ہیں تئیں ویلے پیٹ بھریندے ہیں۔ تے رب دی ذات دا شکر کریندے ہیں۔ سال وچ ہک دفعہ اساں نقل مکانی کرتے آپݨے وطن کنوں ہزاراں میل پَرے نویں جا نویں ٹکاݨیاں تے ڈیرے دِیچ لیندے ہَیں۔ اتے جنھوں وِچ لنگھدے ہیں انساناں دے ہال شور مچا ڈیندن کونجاں ڑی کونجاں سمی سرور دا پھیرا تاں پاتی ویو۔" تے اساں بھولیاں پھیرے پاوݨ کھڑ ویندیاں ہَیں۔ شکاری لوک اساڈے گوشت کوں ڈاڈھا پسند کریندن۔ اتے جیڑھے ویلے موقعہ ملدے اساکوں بندوقاں نال پُھن سٹیندن۔ اساں نماݨیاں نہ درہاں جوگیاں نہ فریاد جوگیاں۔ آکھوں تاں کیکوں آکھوں۔ جو اساڈا قصور کیا ہے۔ اساں راہ ویندیاں تے ایڈا ظلم کیوں کریندے ہوئے۔ دل سوچ سوچ تے چپ کر ویندیاں ہیں۔ جو رب دی رضا ہر ذی روح کوں منݨی پوندی ہے۔ اللہ سئیں اساکوں حلال بݨا تے انسان دے واسطے ظلم دا رستہ خود کھول ڈتے۔ پرار دی گال ہے جو اساڈی اماں تے اساں ڈوں بھیݨیں اپݨی ڈار نال ویندیاں پیاں ہاسے جو ہک شکاری ساڈے اتے فائر کیتا۔ قسمت دی ماری میڈی بھیݨ زد وچ آ گئی تے گولی اوندا پَر بھن چھوڑیا۔ حیاتی ہس موئی تاں نہ پَر اُڈݨ جوگی نہ رہی۔ اتے ڈھاندی پوندی شکاری دے پیراں وچ زپ وچ تھئی۔ پہلے تاں شکاری چاقو کڈھ تے اوکوں کوہݨ لگا۔ پر جڈاں ڈٹھس جو اے ٹھیک تھی سگدی ہے تاں دل دوا دارو کرتے اوکوں گھر وچ چھوڑ ڈتس۔ ماپیو ہووے یا بھیݨ بھرا ہر گئی جنگے وقت دا

باقی ص ۱۹ تے

کملی

اکمل انصاری

گھروں آفس دو ویندیں ہوئیں میکوں ڈوں رستے لگدے ہن۔ ایہہ ڈو ہائیں سڑکاں مسافراں نال پر ہوندیاں ہن۔ جیڑھے ویلھے ڈیکھو ہا سڑک اتے ٹانگے، سائیکل، موٹر سائیکل، رکشے تے کاراں دی بھاڑ ہوندی ہئی۔ فٹ پاتھ تے کھبے سجے مسافراں دیاں قطاراں نظردیاں ہن۔ اینویں لگدا ہا جیویں حیاتی دی گول دا سلسلہ اتھائیں آمکدے۔ میں روزانہ دفتر ویندا ہم۔ پندھ ڈھیر کوئے نہ ہا۔ ہیں گالھوں میں کڈاہیں کڈاہیں پیریں دی ٹُر پوندا ہم۔ حیاتی دیاں بہاراں میں نیڑے کنوں ڈیکھݨ دا عادی ہم۔ ایں پندھ وچ میکوں کڈاہیں بوریت نہ تھئی ہئی۔

ہک ڈینہہ آپݨی عادت دے مطابق میں آفس دو ٹُر پیم۔ موسم بہار دے جھاڑے ہن تے بہار دی نکھری نکھری رُت نال فضا بھوں سوہݨی پئی نظردی ہئی۔ تھوڑی دیر چلݨ دے بعد مینہ دے نکے نکے تریڑے ڈھݨ لگ پے۔ موسم دی مستی تے رنگینی وچ میکوں احساس وی نہ تھیا جو میں لُڑدا ویندا ں۔ میں اسمان دو دید چاتے ڈٹھا تاں جھڑ ہک لیپے آلی کار اسمان کوں ولھیٹی کھڑا ہا۔ میں مستی اچ وگدا ویندا ہم۔ میڈے کولوں ہک دم ہک لڑکی گزر گئی۔ میلے کچیلے کپڑے، وال کھنڈیے ہوئے تے انہاں اچ مٹی دے گوڈھے پے نظردے ہن۔ پر ہک شے میکوں بھوں دکھری نظری جو او لڑکی سہنپ وچ ہک حور پئی نظردی ہئی۔ میں خدا دی قدرت تے لُوا تھی گیم تے بے خیالی اچ اونکوں سڈ چا ماریم۔ اوں لڑکی نے کئی جواب نہ ڈتا تے تکھے تکھے ٹُردی رہی۔ میں ڈل سڈ ماریم او کھڑ گئی تے پچھوں تے دید بھنوا تے ڈٹھس۔ اوندے ہوٹھ مسکدے پے ہن۔ میں ٹُردا ٹُردا نیڑے پُج گیم۔ "کون ایں توں؟" میں نال وچ تے پچھیم۔ اوں نے اپݨے منہ تے ہتھ رکھیا تے کھلݨ لگ پئی۔ ول کھل کنوں گنگ تھی گئی۔ "میں کون آں؟ ہا! ہا! ہا!" میں سمجھ گیم جو ایہہ کملی ہے۔ میں اونکوں کیا آکھ سگدا ہم۔ میں چھڑا ڈیہدا رہ گیم۔ میں سوچیم جو رب اتنا بے پرواہ کیوں ہے اتنا سہنپ تے ول ایہ

حالت .... میں دفتر کئی ڈینہہ تک سوچیندا رہ گیم ۔ ایندے بعد اوہا چھوہر میکوں کئی واری رستے وچ ملدی ہئی ۔ کہیں ویلے اوندے ہتھ اچ گڈی گڈا ہوندا ہا ۔ تے او گڈی گڈے کوں اسمان دو سٹ تے جھپیندی ہئی ۔ کڈاہیں کڈاہیں اوندے ہتھاں وچ ہک شیشی دی نظردی ہئی ۔ ہک ہئی عجب شے ڈٹھی ۔ او ایہہ جو جیڑھے ویلے کوئی کار اوندے کولوں لنگھدی او منہ تے ہتھ رکھ تے ہک دردناک دھاڑ کڈھیندی ۔ میں اونکوں صرف ڈیکھ سگدا ہم ۔

ول ہک ڈینہہ ہک نرالا واقعہ تھیا ۔ میں دفتروں گھر ولیا ویندا ہم ۔ رستے اچ قبرستان ہا ۔ کیا ڈیہداں جو او ہا کملی چھوہر قبرستان اچ ٹردی پھردی ودی ہئی ۔ میں موٹرسائیکل کوں ہک پاسے کھڑا ڈیکھ تے لکدا لکدا اوندے کول وچ کھڑ ڈتم ۔ او کملی ہولے ہولے ٹردی ہوئی ہک قبر دے سرہانے بہہ گئی ۔ اکھیں وچوں ہنجوں دے نیر پے وگدے ہن " راجہ ! .... راجہ !...." ایہہ لفظ ول ول اوندی زبان تے پیا چڑھدا ہا ۔ ول او قبر دے اُتے سم پئی ۔ تے ہولے ہولے بولݨ لگ پئی ۔ " راجہ ! میکوں تیڈی محبت دی قسم ، میں تیڈا بدلہ گھنساں ۔ " ول لحظہ دیر بعد او اُٹھی ، قبر دے کول رکھیا ہویا ڈیوا چاتس تے شیشی وچوں ڈیوے وچ تیل سٹیُس ۔ ڈیوے کوں آپݨی جا رکھݨ دے بعد اوں دعا کیتے ہتھ کھڑے کیتے ، ہولے ہولے الیندی رہی پر میں کجھ نہ سمجھ سگیم ۔ ایں کم توں فارغ تھیوݨ دے بعد او سڑک آلے رستے دو ٹر پئی ۔ میں وی سوچیندا سوچیندا اپݨی گاڈی دو آیم ۔ تے گھر دو روانہ تھی گیم ۔

ہوں ڈینہہ دے بعد میں سوچ دے جھکے سمندر اچ غرق تھی گیم ۔ جو ایہہ لڑکی اصل وچ ہے کیا ۔ میکوں لگدا ہا جو ایں پاگل پن دے پچھوں ایں کملی دا مقصد کجھ ہیا ہے ۔ ایہہ گالھ ڈیر میڈے کولوں حل نہ تھیا ۔ کئی ڈینہہ ایویں لنگھ گئے تے میں سوچ سوچ تے تھک گیم ۔ ول میڈی ملاقات میڈے ہک سنگتی یونس نال تھئی ۔ گالھیں گالھیں اچ میں ایہہ گالھ وی کر چھوڑی ۔ پہلے تاں او کھل پیا " او شودی کملی ہے " " پر میکوں شک ہے جو او بالکل ٹھیک اے " میں اوں کوں اپݨا نظریہ پیش کیتا ۔ ول او یکدم چپ تھی گیا تے میں اوندے چہرے دو ڈٹھم ۔ ڈکھ دی ہک لکیر صاف پئی نظردی ہئی ۔ " زری نال ایں وسیب نے بہوں وڈا دغا کمائے اَئی ! " " اچھا ؟ اوندا ناں زری ہے ؟ " ہک سوہݨا ناں سݨ تے میں واقعی حیران تھیم ۔ " وسیب نے اوندے نال دوکھا کیتے ؟ " میڈے ایں سوال تے یونس نے ٹھڈا ساہ بھریا ۔ " ہاں ! ..... ہاہ

دنیا وڈی ظالم ہے -" دل اوں قصہ شروع کیتا۔

" زرّی دا تعلق ہک امیر گھرانے نال ہے ایندے ماپیو ہݨ دی جیندے ہن۔ تے اپݨی دھی دی حالت تے رت دے ہنجوں روندن۔ ایہہ کملی ہݨ ہٹ وچ اپݨی مثال آپ ہئی تے کالج اچ پڑھدی ہئی۔ ہُوں کالج اچ ہک غریب تے شریف لڑکا ناصر وی پڑھدا ہا۔ ہک ڈینہہ کہیں عنوان تے ناصر تے زرّی دا مقابلہ تھی گیا۔ تے اوں مقابلے وچ ناصر دی جت تھئی۔ اوں نے مقابلہ جتݨ دے نال نال زرّی دا دل وی جیت گھدُس۔ دل ڈوہاں اچ پیار محبت دیاں پینگھاں پوݨ لگ پیاں۔ پکے کالج وچ ناصر دی قابلیت تے شرافت دی دھاک بیٹھی ہوئی ہئی۔ اوندی شرافت نے زرّی دے پیو شبیر حسن دا دل وی موہ گھدا۔ نتیجہ ایہہ تھیا جو زرّی تے ناصر دی شادی تھی گئی۔ آہدن جو رقابت دی بھاہ ڈاڈھی تکھی ہوندی ہے۔ ہوں کالج وچ حسنین، مہتاب تے ظہور وی پڑھدے ہن۔ انہاں نے ہر طریقے نال زرّی دے قریب وچݨ دی کوشش کیتی پر او کامیاب نہ تھئے۔ او ترئے ناصر نال حسد کرݨ لگ گئے۔ پر ظاہری طور تے او ناصر کوں کھل ہس تے ملدے۔ ناصر ایں منافقت توں بالکل لاعلم ہا۔ وقت گزردا رہیا تے دشمن حسد دی بھاہ وچ سڑدے رہے۔ او ظاہرا ناصر نال پرخلوص ہن تے گلکڑیاں پا تے ملدے ہن۔ رب نے زرّی دی جھولی اچ ہک ہیرا سٹیا۔ انہاں دی محبت دی نشانی ببلی۔ جیڑھا آہستہ آہستہ پروان چڑھدا رہیا جل تقدیر نے ہک کاری وار کیتا۔ تے زرّی دی دنیا اجڑ گئی۔ دغا باز دوستاں نے سازش کر تے ناصر کوں زہر پلا چھوڑیا۔ تے زرّی دی محبت ہمیشہ کیتے اوں کنوں جدا تھی گئی۔ ناصر دی موت زرّی کیتے ہک بہوں وڈی آزمائش بݨ گئی۔ تے شودی بستر نال لگ گئی۔ دل رب نے اوکوں قوت ڈتی تے اوں سوچیا جے کر اپݨے کیتے نیں تاں سگدی تاں اپݨی محبت دی نشانی ببلی کیتے اوکوں ضرور جیوݨا پوسے۔ او ہولے ہولے تندرست تھی گئی پر اندر دا پھٹ اوندے جگر کوں کھادی ویندا ہا۔ ببلی سکول اچ داخل تھی گیا۔ حقیقت دی گالھ ایہہ ہے جو ببلی نے زرّی دے دل توں ناصر دی جدائی دا ڈکھ بھلا ڈتا۔ پر تقدیر دے فیصلے وی ڈاڈھے کرارے ہوندن۔ ہک ڈینہہ ببلی سکولوں پڑھ تے گھر واپس ولیا آندا ہا تے رستے وچ ہک کار نے اوں معصوم کوں بیدردی نال پھیہہ ڈتا۔ ببلی دی موت زرّی تے ڈکھ دا پہاڑ بݨ تے ڈٹھی۔ تقدیر نے اوندی محبت دی چھیکڑی نشانی وی کھس گھدی۔ ببلی دے وچھوڑے نے زرّی دے دماغ کوں ہلا ڈتا تے او کملی تھی گئی۔"

یونس نے گالھ ختم کیتی تاں میں رومال نال اپݨے ہنجوں پونجھے۔ میں

سوچیندا رہ گیم۔ جو زندگی دی ایں حالت دا بار میں تقدیر تے سٹاں یا ایں وسیب کوں ذمہ دار
قرار ڈیواں۔ ڈو ہائیں خیالات اِچ ہک شے ای سامنے رہی جو ایہہ ساری کھیڈ تقدیر دی
ہے۔ دغاباز دوستاں نے خلوص دی آڑ وِچ ایجھا تیر چلایا جو نا مُڑ سنبھل نہ سگیا۔
اوں کملی دا قصہ سُن تے میکوں وسیب توں نفرت دی لو آون ٹک پئی۔ جو ایہہ وسیب کتنا حاسد
ہے۔ کتنا قہر وسیندے۔ او کملی میکوں جڈاں دی لنگر دی ہئی ہِس اونکوں ہک مظلومیت دی تصویر
سمجھ تے ڈیندا ہم۔ جیندے اتے وسیب نے ظلم دے پہاڑ بھکا سٹیے ہِن۔ میکوں اہن
دی یقین نہیں آندا جو او کملی ہئی۔ پتہ نہیں کیوں۔ میڈی سوچ میکوں وَل وَل ایہہ خبر ڈیندی
ہے جو کملی کوئے نہ ہئی۔

غزل

رفیق احمد پوری

کوئی تانگھاں دی دھوڑ اُڈاوے کہیں کوں دھوں دے کھاپے
ہیں کیوں اپنی نیندر گھنانواں میڈے گھر وِچ کیا سیاپے

گوڑے دل وِچ بند تھیا ہے ہک اخلاص دا دریا
دشمن میڈا اتنے نہ میچے، میڈے ظرف کوں ناپے

لوک اگوں تھیس پُھل خوشیاں دے چُن تے راہی تھیندن
غم دے کنڈے میکوں کڈھنڑے پے ویندن ہک لاپے

نیڑے تھی تے پرکھیندا ہے فطرت دے رنگاں کوں
پرے کنوں تاں پتل دی سونے دے وانگوں جاپے

منہ دے کھوڑے کیوں ہِن جیکر دل وِچ بغض نئیں رکھدے
میں تاں ایجھے لوکاں کوں وی گِن گِندا ہاں ڈو چاپے

کیجھے کیجھے جندر دے ٹوٹے مٹی دے وِچ رل گِن
یاد جنہاں کوں کر تے ساڈے ہاں وِچ پوندن کاپے

میں مجرم ہاں پچھلے ڈینہہ دے خواب رفیق ڈکھیے ہم
ایویں میڈے گھر وِچ گھِن کالی رات دے چھاپے

ڈاکٹر بشیر بلوچ

اوٹُردا ویندا ہا۔ تیں ہی دوران اوں کوں اے احساس تھیا جو اوندے کھبے پیر کوں جُتی دا پٹہ ڈکھیندا پے
پہاڑی علاقے دیاں چاڑھیاں تیں لاہیاں اوکھیاں ہِن۔ تیں اے ڈرہا جو پیر دا اے زخم وڈا
تھی تیں کتھائیں ٹرݨ وچ رکاوٹ نہ بݨ ونڄے۔ ہِن سانگے اوں راہ ویندیں بہہ کراہیں ڈوہائیں
جُتیں دے پٹے چا کھولیے تیں انہیں کوں لہا تیں کٹھا کریندیں ہوئیں آپݨی بچی کچھ وچ پا ٹُر پیا۔
اوندے خیالات خدا جانے کتھاں کتھاں ودے بھن پراوندیاں اکھیں ایڈو ایڈو دے حالات
دا جائزہ پیاں گھندیاں ہِن۔ اوں پرے ڈٹھا تاں اونکوں زالیں دی ہک قطار نظری۔ انہیں
دے سریں تیں گھڑے ہِن تیں او پاݨی بھری اندیاں ہِن۔ اوندی نظر تھوڑی جھیں دیر واسطے
ایں منظر تیں جمی رہی۔ لیکن دل دی اوندی ٹور اِچ کوئی فرق نہ آیا۔ اچانک بس دے ہارن
اوندی نظر اتھوں ہٹا ڈتی۔ اوں مُڑتے ڈٹھا تاں پریں پہاڑ دے دامن وچ ویندی ہوئی
بس دا اگلا شیشہ اونکوں نظریا۔ او انتہائیں کھڑ تھیا۔ اونکوں اپݨا کوئی سفر یاد آ گیا۔ او
بس کوں اوہ توڑیں ڈیہدا رہیا۔ جیہہ توڑیں بس ہک بے پہاڑ دی اوڈھ اِچ نہ آ گئی۔ تیں
جیرہلے بس اوندیں نظریں کنیں غائب تھی گئی۔ تاں او ول ٹُر پیا۔

اوں کوں آپݨا او سفر یاد آ گیا جیںکوں او ملݨ ویندا پیا ہا۔ آپݨے خیالیں وچ آ تیں
او اوندے نال ٹُردیں ہوئیں گالھیں کرݨ بہہ گیا۔ "ٹھیک اِتے ...... کیوں ... توں نہیں
گیا؟ .... واہ واہ۔"

اوندے انہیں خیالات دا سلسلہ زیادہ دیر نہ رہ سگیا۔ تیں اگو وچ کراہیں اوں کوں
بھیڈیں دے اجڑ مل گئے۔ او انہیں اجڑیں کوں جاݨدا ہا۔ اوں ہک آجڑی نال الیندیں
ہوئیں آکھیا "تھمبیرا ئیں" ولدا آیا "خیر ای ادا" او اوندے نال خیر خوش کریندا اگو
تیں لنگھ پیا۔ تیں اگو اونکوں ہک بیا آجڑی جیندا ناں چاکر ہا ملیا۔ چاکر اوندا زیادہ سونہاں
ہا۔ او چاکر دے نال گیا او خیر خوش کرتے اجازت گھنݨ والا ہا لیکن چاکر اوں کوں
بِہا گِھدا۔ اوں حال ڈیندیں ہوئیں آکھیا۔ "کھڑی۔ حال خیر دِن۔ گھٹ نال ورائی ہیٹی ہوں ڈو
ویندا پیا ہم۔ تیڈا اسلام تھی پی سب خیر اے" چاکر آکھیا "فضل خیر لوڑ ای خیر دی"

اوندے بعد اوں دی چاکر کنیں حال گھدا تیں جی کیتس۔ چاکر اونکوں حال ڈیندیں ہوئیں آکھیا "خیر اے ادا، انتھائیں وڈوں فجر اجڑ نال چھڑیے ہامے ہن ڈیسنجھ تھی گئی اے۔ پچھو تیں ویسے ویندوں، گھائیں دے حال کیں نئیں۔ بھیڈاں بکھیاں ولدیاں پین۔ ساڈی ایہا گندلان اے۔ کھڑوں تھکیندے، ہی سب خیریت اے۔ شالا خیر" او ایہو آکھ تیں چاکر کنیں انج تھی پیا تیں اپنا راہ چا گھدس۔ اگو گیا تاں اوندے راہ اِچ ہک وستی آ گئی۔ اوں پریں کنیں ڈٹھا تاں اگو ہک بڈھڑا جیندی رتی ڈاڑھی ہئی کھڑا ہا۔ اوں اے نامناسب سمجھا جو ایں حالت نال وستی وچوں لنگھے۔ اوں کجھ وچوں بچتی کڈھ تیں بھوکیں تیں چا سٹی۔ تیں اوں کوں پیر نال سدھا کر تے پائیں ول ٹر پیا۔ جیرہے او اوں بڈھڑے دے نال سلام کر تیں لنگھیا تاں اوں بڈھڑے اوں کوں "ادا" آکھ تے روک ڈِتا۔ اوں پچھو تیں بڈھڑے ڈُو ڈٹھا تاں بڈھڑے پچھا۔ "کون تھیندیں ادا؟" "بغلانی!" - "بغلانی؟" - "ہا کیا گالھ اے؟ "گالھ کئی کیں نئیں۔ توں ہیں بغلانی؟" "ہا! ہیں بغلانی آں!" او ایہو کجھ آکھ تے ٹر پیا۔ او وستی وچوں ٹیڈا پیا ہا تاں پچھو کہیں سڈ ماریا۔ اوں مڑ تیں ڈٹھا تاں ترائے جوان اوں کوں سڈیندے پئے ہن۔ جنہیں وچوں ہک اوہو رتی ڈاڑھی والا بڈھڑا ہا۔ او کھڑ تھیا۔ او بندے نیڑے آئے تاں اوں پچھیا "کیا گالھ اے؟" او تریہے ہک بے ڈُو ڈیکھن بہہ گئے۔ تیں کجھ دیر دے بعد ہک بولیا "تیکوں سردار سڈیندا پئے۔" اوں پچھا "کیوں؟" "پتہ نئیں سردار آکھے" او انہیں بندیں نال تھی پیا تیں او اونکوں بلد وسا رخ اِچ گھن گئے۔ انہیں ترائے بندیں وچوں ہک گیا تاں جو سردار کوں اطلاع ڈیوے۔ تھوڑی دیر دے بعد انہیں دا سردار ہوں سارے بندیں کوں نال گھن تیں انتھاں پہنچ گیا۔ او اُٹھی تیں انہیں دے سردار کوں ملیا۔ سردار آکھیا "میکوں ادا افسوس اے جو توں پکڑیا گئیں، میڈی مجبوری اے" او گالھ نہ سمجھ سگیا تے پچھیس "کیہیں مجبوری اے؟" سردار ولدا ڈِتا "پتہ لگ ویندے" تھوڑی دیر دے بعد اوں رش وچوں ہک پاسو ہلچل مچی تیں ہک جوان سردار دے اگو آ کھڑا۔ اونکوں ڈیکھ تیں اوں کوں سب کجھ سمجھ آ گئی۔ اوندے ہتھ اِچ تلوار ہئی۔ اوندا رنگ پیلا تھی گیا۔ تیں اوں کئی واری تھوڈ ڈلڈا تیں الانوݨ دی کوشش کیتی لیکن منہ وچوں کجھ نہ نکھتا۔ سردار دا حکم سݨ تے تلوار والا جوان اوں ڈُو ودھیا۔ ڈُو بے بندے آ گئے۔ تیں اوندے ہتھ پیر چا پکڑ گھدے تیں ول تلوار اوندی گچی تیں پہنچ گئی۔ اوندی رت دی پہلی چھینگ جیویں جو بھوئیں تیں ڈھٹی تاں سارے لوک جو تھی کنیں تاڑیاں وجاوݨ لگ گئے۔ انہیں وچوں کہیں زور نال آکھیا "اساں ویر لہا گھدے سے"

(تبصرہ)

راز دیاں گالھیں

مترجم :- قاسم جلال   ناشر :- فنکار اکیڈمی ماڈل ٹاؤن بی بہاولپور
صفحے :- ۹۶ — سفید کاغذ، آفسٹ چھپائی — مُل :- ۸ روپے

خلیل جبران دنیا دا منیا منایا فلسفی ادیب ہے۔ جیں کئی کتاباں لکھ تے دنیا دے ادب وچ ڈھیر ودھارا کیتے۔ دنیا دی شیت ای کئی ایجھی زبان ہووے جیندے وچ جبران دیاں کتاباں دا ترجمہ نہ تھیا ہووے۔ اوندیاں مشہور کتاباں وچوں THE PROPHET وی ہک مشہور کتاب ہے۔ جیندا ترجمہ سئیں قاسم جلال ہوراں کیتے۔

تحریر منڈھ توں توڑ تئیں صاف ستھری، بامحاورہ، سلیس تے رواں ہے جیکوں پڑھ تے ترجمے دی بجائے تخلیق دا گمان تھیندے۔ بعض جئیں مترجم اپنیاں کاڈھاں وی ورتیاں ہندے ہوندے ہوئے وی ترجمے دی روح کوں مجروح نیں تھیوا۔ غیرملکی ادب دا سرائیکی اچ ترجمہ کرن دی روایت ساڈے ادب وچ حالی نویں شئے ہے۔ جیکوں کئی لکھاری اگونہاں پے کریندن۔ ایں حوالے نال "راز دیاں گالھیں" دی حیثیت سب توں نویکلی ہے۔

قاسم جلال سوہیں لکھے پڑھے لکھاری دیاں شاعرانہ صلاحیتاں دے نال نال ادیبانہ گُناں دا وی اعتراف کرنا پوندے۔ کتاب اپنے موضوع دے اعتبار نال بھوں دل چھکویں ہے جیکوں مترجم دے اسلوب بیان نکھار تے سنگھار ڈتے۔ "راز دیاں گالھیں" پڑھن تے تعریف جوگی ہے۔

فنکار اکیڈمی بہاولپور اے کتاب چھاپ تے سرائیکی نثری ادب دی ہک وڈی خدمت کیتی ہے۔
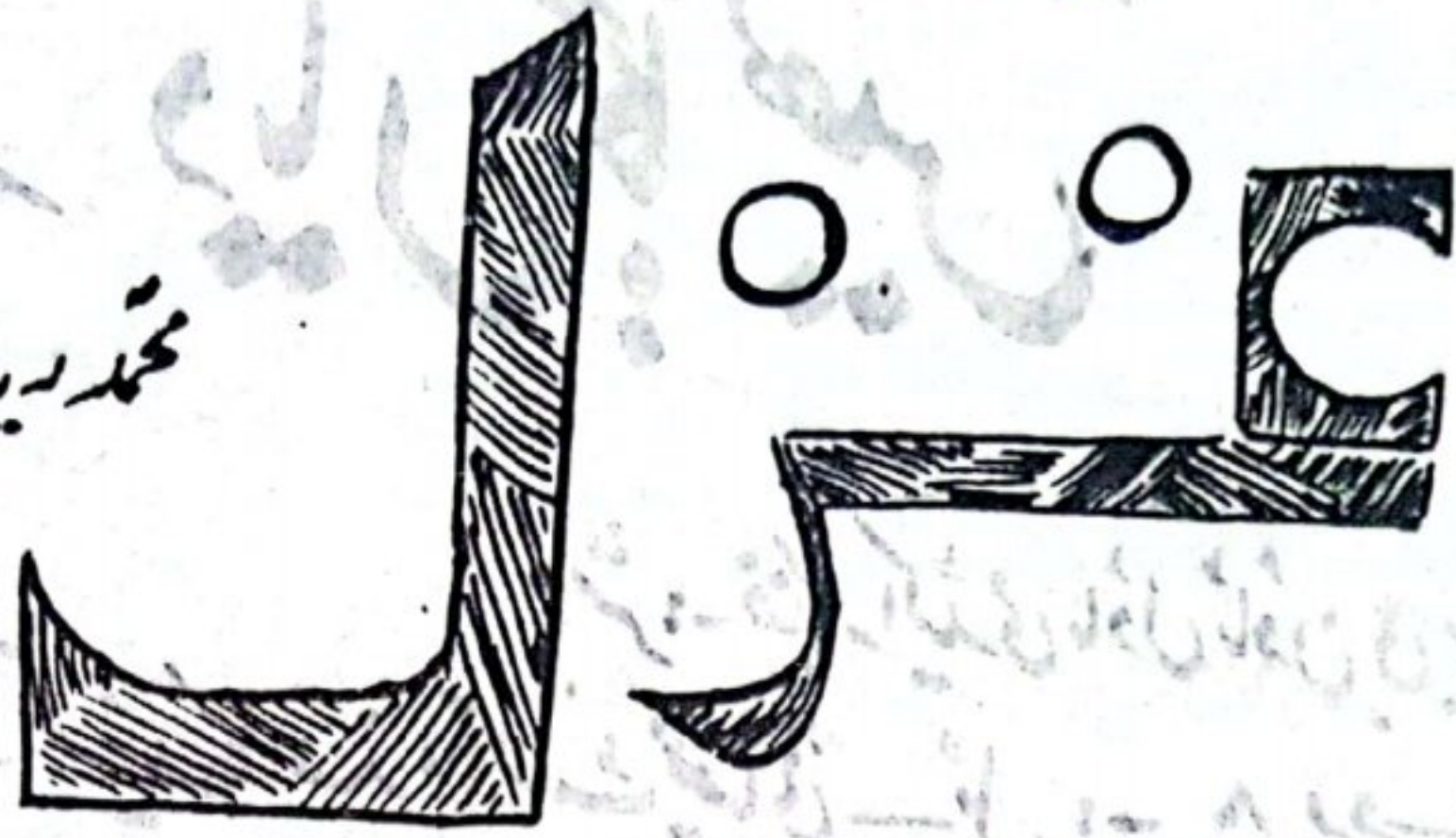
— فدائے اطہر

غزل

محمد ریاض خاکوانی

خود جلوہ تے خود کوہ طور آں ۔ تیڈے عشق اِچ ایجھاں چور آں

مَیں سانگ تَیں سانگ رچائی ۔ تخلیق دا مَیں منشور آں

تَیں رُوح وچوں رُوح پائی ۔ مَیں نور تیڈے دا نور آں

گو راز تیڈی تخلیق اے ۔ کائنات دا مَیں دستور آں

میڈی وسعت لا اِمکانی ۔ مَیں آدم زاد ـــ غرور آں

میکوں تیڈے نال پیارے ۔ کیا جاݨاں کوڑ قصور آں

تَیں ایجھیں یار ـــ ٻلائی ۔ مَیں ابد تائیں مخمور آں

نت رہنداں نظر ٹکائی ۔ توں آکھ بھلا کتھ دُور آں

کئی جلوے وِداں سمائی ۔ مَیں وقت دا خود منصور آں

تَیں اشرف میکوں آکھیا ۔ تیڈا ابد تائیں مشکور آں

مَیں کیا ہم کیا تھی گیاں ۔ ایں ڳالھ توں بہوں رنجور آں

کریں معاف ریاض نماݨاں
مَیں عاصی بہوں مشہور آں